

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historica Relatio De Ortu Et Progressu Fidei Orthodoxae In Regno Chinensi Per Missionarios Societatis Jesu

Schall von Bell, Johann Adam

Ratisbonae, 1672

Cap. XIV. Occasione Astronomiae praeclara documenta Regi dantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11805

CAPUT XIV.

Occasione Astronomiae praeclara documenta Regi dantur.

EX observatione fiderum, combinare soliti erant Mathematici regij, futuros eventus in sublunaribus. Atque ut fidem facerent indicijs, non de suo ea proferebant; sed collatis, transcriptisque plurimorum authorum sententijs, ab autoritate venabantur suffragium mendacio; vel indecisâ opinione liberum relinquebant Regi, ut, quid ex allegatis Scriptorum opinionibus certius eventurum sibi videretur, ipse deligeret. Planè istud quidem insipidum, & nullatenus regi aut regno proficuum; quandoquidem, qui discernere vera à falsis non vellent, injurij videbantur; & qui non possent, imperiti. Istud officij cum Magistratu, in TÂM IÔ VÂM seu P. Adamum, ejusque tribunal, devolutum fuit. Multa initio consuetudini dare oportuit: pleraque deinde non ita comprobandis judicijs astrorum; ut promovendis cœli ac virtutis documentis admoveere piâ arte placuit. Si exigui momenti prognosticon erat, regio examini totum, ut aliàs, permittebatur: si digniùs consideratione, opinione Præsidis præmissâ illustrabatur commentario auspicium. Si occurrebatur regius error corripiendus, ne juveni pudor

dor in publico suffunderetur, clam & paternè, rogatâque priùs veniâ id erat præstandum. Si imperij conditionem & reipublicæ statum con- cerneret, ad Senatum simul atque ad regem in- tererat destinandum. Si utriusque res agere- tur, ad calcem libelli, conjecturæ personam re- giam concernentes; reliquo in contextu com- munia, quæ impendèrent, exponebantur. In- ferebatur potissimùm prognosticis id, quod tem- porum ac rerum circumstantiæ secum potiùs, quàm astra deferebant. Videlicet: ne Impe- rator Magistratibus promiscuè confidat, quos artibus, quæ subijciebantur, facilè varios per- spicere & experiri posset: Ne abjectæ sortis ho- mines, ut sunt, Agyrtæ, Comædi, similésque, quibus regem delectari ferebatur, intra pala- tium admitteret; præsertim si quos constaret, perduellibus & Imperij æmulis obnoxios fuisse: Ne equo vectus (quo gaudebat plurimùm) adeò per devia & avia decurreret; periculum à la- psu equi, aut à malè præcincto jumento per pro- ditionem metuendum: Ne sclopis admodum occuparetur (cùm Ho!landicis nuper in regnum illatis curiosè insisteret) rerum artificem illas machinas nō semper compingere absq; defectu: Non deesse memoriæ exempla eorū quorū exi- tio latentia in sclopis pericula signata sint. Ce- lari in mercib⁹, quæ vendunt, plerumq; errores,

L. qui

qui se usu deinceps prodant : Patrias operas præferendas alienigenis , tutas periculosis. Ne avidus nimium destinata confectaretur : solere illum sylvestribus feris & avibus , intra muros palatij habitantibus , conficiendis nimium insistere : ejus ingenij esse ut destinata , quæ animo concepit , vel manibus subjecit , non dimittat penitus , nisi perceperit , aut confecerit : æstus istos aut valetudini incommodare , aut alia detrimenta accersere. Moderationem è cælo & terra suaderi : hæc vires ad majora firmari , quas in exiguis atterere non foret laudabile.

Hæc ubi circa actiones plurimum oculis subjectas pro occasione insinuabantur ; alia quoque pari opportunitate , quæ privatam institutionem spectant , tanquam dictata ab astris aut rerum eventu instillabantur. Ante conjugium nonnihil indecentius & fastigio indignum de rege audierat Pater. Statim tum libello , tum voce tantisper declinantem revocaturus ad famæ integritatem, advolat. Tergiversari illum primùm ; tum iracundiæ verecundiam affundere ; demum discedere quasi desperatâ reparantem monitorem , reversus ad semet regius animus revocare , rogaréque potius , quàm imperare ; ne imposterum ab hujusmodi quoque admonitionibus abstineat : Libentissimè auditurum se , & vero etiam emendatu-

daturum, si Patris opinione non tantum, sed & facto delinqueret. Tum epulo recreatum gratiâ atque honore multo profecutus abs se dimisit.

Conjugio inito, simile aliud de Rege rumor attulerat. Adest iterum Pater, ac præmissis libello admissus ad colloquium, excusare parantem nihilo emolliendus interpellat; in mentem nuper dicta revocat & confirmat; donec salva omnia ex vultu suaviter erubescente conjectans, recipientem se ad interius conclave dimisit. Non diu abditus latuit: Mox quippe regressus placidissimo vultu: eja! inquit, MAFFA (sic honoris causâ P. Adamum compellabat, estq; agnomen senioribus, & non nisi multacantie venerandis, à cæteroquin æqualibus, sed junioribus debitum: latinè diceret: Senex Domine: ecquodnam peccatum gravius, luxuria an avaritia? (de altera quoque aliâ juvenem notaverat; obiter tamen, & cum nullâ, aut exiguâ offensâ) reponit Pater: Avaritia quidem plures exasperat; quando præfertim cum injustitiâ committitur, charitate caret: gravius tam DEUM quàm homines offendit. Sed luxuria præsertim in Magnatibus plures exemplo commaculat; ideoque periculosior: utrique tamen unum commune, quod peccati reum æternâ morte condemnet. Hâc propositione aliquantulum consideratâ, capite annuens, ut sæpe rediret Pater,

164 *Initia Expedit. Christiane ad Chines.*

admonuit. Tum quòd in villâ esset, convivio lautiore exceptum dimisit.

Rursum de nonnullis illato sermone interrogavit: Ecquænam causa, quòd Præfecti & Magistratus plerique adeò se in regni negotijs negligenter gerant, cùm tamen tantâ eos indulgentiâ complectar, & minimè molestus sim? Promptiuscule respondisse visus est Pater: Æstimo, Domine, hoc inde evenire, quòd se universi Majestatis vestræ exemplo accommodare gestiant, quam fortè in pluribus negotijs vident obiter advertere, acsi de imperio non admodum curaret. Insperata confidentia, quia negare desidiam aliquam non poterat, totum animo commovit. Dicto perculsus recessit: jussit tamen potum, quo Tartari hospites excipiunt, propinari. Conjecit Pater potiùs conscientiam mentis, quàm rigore verbi læsum abijisse. Frequentissima hæc eruditioni regiæ & virtutum amori instillando, ac præparando ad Christum affectui, per concessam libertatem, identidem accidisse refert Pater Adamus nec mensem ferè transivisse, quin talia semel atque iterum suggereret. Rariora, & à quibus multùm timeri, vel expectari poterat, longiore sermone & composito libello, aut quotidiano captatu discursu cœteroquin exequebatur.

Bonziorum Principi insequens vexatio appa-
parata fuit. Lamarum, ac Bonziorum idem
nomen

nomen est. Horum caput & coryphæus in regia expectabatur; Is erat Thaleti regis frater: fortè ille ipse, quem Pater Antonius Andrada Lusitanus cum Regem illum inviseret, ibidem adhuc Juvenem conspexit, nihil tamen honoris tanquam Sancto deferendum, uti rex ille innuebat, rectè judicavit. Hic, cum jam propè ad confinia Chinenfium pervenisset, trahens secum tria millia Lamarum, & à triginta millibus occidentalium Tartarorum honoris causâ concomitatus. Statuit Imperator, nescitur unde inductus, honoris etiam causâ huic obviam ad confinia procedere. Rem indignissimam prohibiturus Pater properè accurrit, & tam libello quàm verbo, ne faciat, suadet: Indignum esse affirmans tantum Monarcham uni Bonzio, eique extero, prodire obviam, cum æternum utique duraturâ probri memoriâ, & exemplo tanti dedecoris ad posteros transituro. Suasit, ac persuasit; animitus repugnante pro Bonzio Regis Patruo, & fratre Notho hominum illorum fautoribus. Decernitur exinde, ut frater longius procedendo hospitem excipiat: Patruus verò ad Portas urbis ambos expectet: Rex ad ferarum saltum ab urbe leucâ unâ dissitum profectus, ne in Palatium admittat, foris advenam, ut consalutet, ad futurum. Adductus à Patruo ad Imperatorem est, Bonzius, in solio suo sedentem, & pluribus Dynastis ac Regulis

stipatum; cui propius accedenti assurgens Imperator, manu prehensum, hoc uno indicio honoris, ad dexteram deduxit & inter Regulos sedere fecit. Fertur, Bonzium, statim ut frater regis obviam factus occurrerat, sollicitè exquisivisse: ecquisnam Imperatori à consiliis, aut cujusnam judicium pronius sequeretur: cumq; audisset Europæum esse cognomine TÁM YOVAM, statim vela ut dicitur obvertisse vento, & approbasse. Certè Europæus, ille Consultor, ubi ad Imperatorem pervenit, apertissimis verbis pleraque quæ superbissimus Lama abs rege postulaverat improbavit. Instabat ille, ut se Magistrum discipulus Rex acciperet: ut malos Dæmones timeret, solâ Lamarum virtute averruncandos: Ut Bonzios supra conditionem cæterorum coleret. Non attendens quid tantum Monarcham deceat; non edocens quid primùm colat; quid deinde cæterorum, quibus præest, imitationi magis, quàm genio suo & fortunæ præstet. Abunde documenti relicturus, si monuisset, quemque officio suo satisfacere rite teneri, Regem regio, Bonzium suo. Effecit tandem Pater, ut Imperator primò nuperum illum regio titulo clarum ad extremas LEÃO TUM Provinciæ oras ablegando, proscriberet; atque hunc, cum non adeo multos dies Pequini quievisset, donarijs & divitijs oneratum ad sua remitteret.

Put-

Putabant Tartari istius adventu imperium sanctificatum iri, & omni prosperitate stabilendum; at secus accidit. Nam & militum strage & adultis simul, ac parvulis exanthematum veneno, seu morbillis, passim sublatis; subsecutâ quin etiam fame & plurimorum interitu miserè vexatum est. Plebe ad hunc modum in desperationem prope versâ, patuit aditus superstitionibus expugnandis, & Regi veris virtutibus persuadendis, ac potissimum ijs, quæ in communi vastatione populi, operam misericordiæ, prostratos animos allevantis, vocantur. Monito obsecutus Rex indigentibus afflictisq; per amplissimas eleemosynas succurrit, collatis in urbanos pauperes quadringentis aureorum millibus. Item anno sequenti cum pluvijs totâ sextâ & septimâ lunâ decidentibus inundatio non solum agros, sed & urbem obtrivisset, ut plurimæ, ac primùm egentiorum domus corruerint; iterum rogatus iterum paruit, in urbanas octingentis aureorum millibus, in finitimas urbes per Præfectos ducentis quadraginta millibus erogatis.

Morabantur in curia nonnulli mercaturâ facientes supra modum opulenti; sed qui sub hoc sipario destinata alia tractabant: reverâ enim prædonum Asylum erant; qui malè parta, ac prædas cum institoribus illis dividentes; ubi deprehensi trahebantur

168 *Initia Expedit. Christianæ ad Chines.*
bantur ad pœnas , eorundem ope pecuniariâ
aut etiam vi , de iudicum , ac licitorum manibus
eruebantur. Convicti de maleficio mercato-
res , admissa crimina morte luerunt. At ij ad
quos executio pertinebat , ex fortunis horum
fisco adjudicatis , impinguati , cupiditate pro-
movendarum facultatum inescati , effecerunt
ut ab improbis hominibus plures alij mercato-
rum per calumniam , tanquam complices pri-
orum , accusati , & in vincula coniecti sint ; in
quibus non modò per Magistratum , quàm
per licitorum etiam hirudines exfugebantur.
Innocentiæ patrocinium , veritate per P. Ada-
mum compertâ , suscepit Rex ; tum quòd me-
tus esset , ne institores exteri , ex improba ve-
xatione istorum perterriti , cum detrimento
curiæ , omnino à commercio cessarent , tum
quod inquisitione factâ innoxios , qui detine-
bantur , reperit. Eâdem quâ justitiæ fuit ad-
monitus die liberos ex carcere dimitti impe-
ravit.

Clementiæ alterum Rex dedit. Moris est ,
ut quotannis unus è Magistratu ad alias Provin-
cias mittatur , ibidem reorum omnium causas
discussurus. Suprema hic cum potestate rem
agit. Si quem injustè detentum , vel defectu
pecuniæ , & patrociniij in vinculis relictum de-
prehenderit , illico dimissum libertati restituit.
Usitatum quoque illud : ut insigni aliquâ causâ
acce-

accedente, velut si Princeps nascatur, si Imperatrix coronetur, si eximium aliud contingat; Rex ultro, generali remissione criminum, reos omnes absolvat, paucis quorum publica, & imperio præjudicialia forent crimina, exceptis. Utriusque moris ea ratio esse fertur: quòd cum natio potissimum Sinica in discutiendis causis immanes moras necet, imò interdum illi ipsi Misericordiæ Procuratores à Rege missi, nisi munera dederis, innocentiam non satis tueantur: hoc pacto universis provisum videatur, dum toto Imperio, quasi Jubilæum quandoque celebratur. Suasit opportunè Pater, ut nullâ expectatâ causâ, motu proprio, ob perpetuas ac communes calamitates, tale quid largiretur Rex, animis subditorum plenius sibi conciliandis: Fecit; nec tantum reos, & vinculis detentos solvere, sed Magistratus quoque omnes ad officia majora evehere, vel præmijs decretis honorare constituit. Priusquam verò totius rei ordinem promulgaret, triginta capitulis comprehensum, per quendam ex Optimatibus, adjuncto ei puero Nobili aulico, ad Patrem misit, chartâ manu propriâ obsignatâ; ut inspiceret, & si quid addendum vel corrigendum videretur, liberè ediceret; ac demum pariter, obsignatam Europæis litteris syngrapham remitteret. Collaudata primùm Regis clementia fuit pro meritis: tum

170 *Initia Expedit. Christianæ ad Chinens.*
ubi res prodijt incredibili omnes lætitiâ af-
fecti.

Persuaserant Lamæ Regi ; ut quoniam so-
lus jam imperium gubernaret , in LEÃO TŪM
orientale Regnum , ubi nuperi Imperatores ,
Pater scilicet & Avus Regis humati erant , pro-
ficisceretur ; gratias ijs pro dilatato imperio
acturus. Jámque diem edixerant maturando
itineri. Minimè circumspecti credebatur esse
confilij intempestiva profectio , eo planè tem-
pore , quo Provinciæ aliquot nondum pror-
sus edomitæ , animos resumpturæ ad ciendam
rebellionem videbantur : jámque ex Regiæ in-
quilinis multi mustitabant : Regem de tam vasto
Imperio sibi penitus adsciscendo desperare :
ideóque contentum ijs , quæ extrà possidebat ,
Provincijs , hoc prætextu fugam meditari. Hæc
Pater , uti ferebantur , ad Regem detulit , mo-
nuítq; inter Lamas plurimos esse ex XÈNSY
Provincia , Latronum nuperorum conterra-
neos ; qui optarent ipsum ultra centum Leucas
abesse , quò faciliùs motus concitare , ac sedi-
tionem factiosorum possent prosequi : consul-
tiùs facturum , si vices suas alijs ad parentum
tumulos delegandis committeret ; ipse verò
traditum à Majoribus imperium præsens mo-
deraretur. Idem iterum , ac tertio consulenti ,
tandem omnium gratulatione persuasus Im-
perator assensit.

Præ-

Præfervidam cupiditatem eventu non abfili coërcuit, quando venandi desiderio illectus, destinaverat ad illos mille Leucarum muros, qui Chinam à Tartaris dividunt, excurrere. Hoc tametsi omnes ægerrimè ferrent, atque egentiores maximè passim conclamantes ad exitium, & in mortem se pertrahi; nemo tamen qui dissuaderet accurrit; jamq; Reguli plerique ad iter, equos non paucos, de more Principi dono miserant. Populi calamitatem miseratus Pater, Imperatorem adit, & nullis præmissis ambagibus efficaciter profectionem dissuadet. Replicat ille: se cum Optimatibus ac Regulis jam pridem de negotio consultasse, omnes, refragante nemine, consensisse. Reponit Pater: Si Majestas vestra inclinationem ad iter ostendit suam, quis temerarius contradixerit? at si vota pauperum requirat, qui nec quo vestiantur habent, minùs arma, equosque, ad longinquam expeditionem necessarios (solent Tartari armati ad venandum exire, nihilo seciùs, quàm si ad bellum procederent) hujus certè sententiæ nullum prorsus inveniret adstipulatorem. Circûspiciat Majestas vestra tentoria suburbana, sine foco, sine obsonio, propè vacua & ventis pervia: si hæc in urbis oculis, apud lares domesticos sufferre miseros necesse est, quid erit, ubi ad illa deserta, quò tendunt egentissimi hominũ, pervenerint? Oro
sup-

supplex & obtestor ; Regia desideria bono publico attemperet ; priusquam populo ad profectiones supervacaneas utatur , eidem domi , quòd Regiam personam custodiat , de necessarijs prospiciat. Nihil ad ista tum Imperator ; attamen domum redux Pater , respexit turmas equorum insequentes , rogans quid rei aut causæ ? equos Regulorum esse intelligit , quos Imperator remittebat Dominis suis , nequaquam aliò profecturus. Post aliquot dies in Curiam reversus reperit non solùm domesticos Regis , sed gregarios quoque milites , singulos vestepellibus instratâ à Rege donatos.

Intellexerat ab amicis Pater , Imperatorem adversus quinque ex præcipuis Tribunalium majorum Præfectis , oppidò gravem iram concepisse , jamque edictum eos proscribendi , & ad ultima Tartarorum confinia ablegandi , dedisse. Digni erant commiseratione , quòd Chineses essent , & senes. Captavit de indigenis bene merendi occasionem Pater , & supplex Regi factus , rogavit , ut pœnam commutaret , quòd Sinenses præ cæteris delicate nutriti , & alienis Regionibus inassueti , leviolem , tali exilio , mortem ducerent. Remisit ab indignatione Imperator admonitum ; atque edictum , quod à supremo Senatu jam jam evulgandum supererat , revocari , uti & pœnam , voluit. Patronum suæ causæ aliquam-

quamdiu ignorârunt rei, postea tamen agnitum complexi sunt amantissimè, & Patronus, unico beneficio, plurium invidorum ora conclusit.

Vetus Lex Tartarorum est; ut si in prælio, Regulorum aliquis intereat, reliqui Duces capitis damnentur, nisi evidenter probent, se ipsius Reguli jussu, alijs occupatos, prælio, aut defensionis abfuisse, quin subsidium perituro commodarent. Contigit anno seculi quinquagesimo tertio, unum de Regulorum Primatibus, pro archistratego cum copioso exercitu contra Australes perduelles dimitti. At ille gloriæ cupidus præfestinavit, suâ opinione prærepturus palmam cæteris Ducibus: ac replicaturus illud Romani, Principis: Veni, vidi, vici. Contrâ tamen evenit. Uti præcox advolaverat ipse, ita quoque hostis improvisus adfuit. Tum jam meritò veritus, ne adventante adverso exercitu, tergiversari visus, imperio ac sibi timiditatis labem aspergeret, citato agmine socijs non expectatis in hostes irruit: à quibus numero longè superioribus circumseptus, undique cæditur, ac demum quamvis fortissimè dimicans, post equum, cui infidebat, telo confossum interimitur. Jam occubuerat, cum Socij longo ex itinere defessi advenêre; nihil tamen animo dejecti, cum victrice illa hostium multitudine configunt, & occisis supra viginti millibus cæteros profligant, ac suum.

174 *Initia Expedit. Christiane ad Chinesis.*

suum Ducem quamvis non superstitem, saltem mortuum recipiunt. Fuit istud non leve attenuandæ culpæ præsidium; nihilominus ad Regiam evocati ducenti & amplius Nobiles, atque inter eos quatuor Reguli, omnes in vincula coniecti sententiam mortis præstolabantur: & ne disciplina militaris flaccesceret, nemo petere, nemo culpam excusare, vel mutire est ausus. Rebus deploratis, frustra aliunde Patrum circumspicientes, respirare fecit illatus animo Europæus Sacerdos. Ille ipse, qui ad bellum nuper profecturis, sinistrum nescio quid, imminere Regulo, non falsus vates prædixerat, & per libellum Regi, denunciaverat. Valuit libelli memoria pro argumento exorandæ Clementiæ, ac culpæ in festinationem inconsultam Reguli, non in cæterorum moram divertendæ. Rex namque ex Patre, quid postuleret, intelligens: ergone inquit, tu solus ad nutum, & cor mihi loqueris? optabam & Ego ipsam vitam indulgere, sed, ne adhuc juvenis disciplinæ militaris rigorem primus relaxarem, non occurrebat consilium. Memini enim verò abs te mihi tunc ista, cum metu minimè prosperi successus, fuisse relata. Quod si ita placitum fuit superis, cur, culpam in istos reiicimus? Cui Pater: Demus etiam, ô Rex! non vacare à culpa aliqua hos ipsos: an non erit gloriosius illis, ac præstabilius Reipublicæ, maculam, si
qua

quæ contracta fuit, heroicis actibus modicam ignaviam suppleturis diluere; quam inglorios omnes, & cum hostium tripudio potius, quam sensu mori? Vitâ hunc in modum obtentâ; ne tamen omnino impunè transirent in dignitate tantum, ut quisq; meruerat, plus minus castigati sunt.

Quidam ex optimatibus vir strenuus ac integer, casu, an injuriâ? per suos, res efferri rege prohibitas in Japoniam transmiserat. Delatus est illico, ut læsæ Majestatis reus, eò quòd inter illas quædam essent, quæ solius Imperatorij juris haberentur. Comprehensi famuli ac tormentorum vi coacti sunt, ut adversus Herum testarentur; nec tamen ille propterea in vincula ductus. Visum hoc ex Imperatoria indulgentia fieri, animum fecit ad impetrandam homini plenam libertatem: Quocirca ad Regem Pater: Domine, inquit, hominem istum, tametsi verè reus esset, judicarem tamen absolvendum; quoniam famulis fatentibus, ipse negat. Fides ipsius potior est asseveratione famulorum, à quibus tormenta quidvis extorserint. Novi hominem hunc rigidum esse; ob idque paucis placere; sed regi & imperio utilissimum; dignum omnino qui reipublicæ servetur ad fortunam, cujus indolem præsefert, neque in eum præterea inquiretur. Nullum Innocentiæ fide-
jusso

176 *Initia Expedit. Christianæ ad Chines.*

jussorem potiore esse constat, nativâ austeritate: nullum obijci calumnijs amplius, quàm eum, qui placere hominibus rarò, aut nunquam studuerit. Subrisit ad dicta Imperator, & capite annuens, spem securitatis fecit. Ad hæc post dies paucos exercitui virum illum summâ cum potestate præfecit, & Ducem adversus hostes constituit; quibusdam licet minùs tutum æstimantibus, homini gratiam demerito exercitum committi. Ille tamen suspicionem factis diluit; & in præsens usque fidus Provincias integras Imperio subjugabat.

Hæc Patris Adami apud Regem authoritas tot exemplis comprobata magnum illi, magnû Socijs emolumentum; rei Christianæ bono, plurimùm subsidij hæctenus contulit. Gentiles quòque per eum regi arctiùs obstricti, pari curâ reipublicæ commodum, ac destinata Patris adjuvabant. Ea in opinione haberi se suis in Europam literis ipse perscripsit. Ut si quid difficile occurrat apud Regem expediendum, quod subterfugiant cæteri, conclament illico omnes, id ad Patrem Adamum pertinere. Hoc nimirum evicit perspecta viri virtus, in agendo opportunitas, in suadendo prudentia; quòdque Regi constet, non quæri ab eo privata lucra, non favores vendi, non emi patrocinia, non corrumpi auro importunè millies oblato sacundiam; Germanè loqui, quæ rite sentiat;

ta-

tacere, quæ secus approbet; DEO sic & Regi, ad virtutem promovendam potissimum deservire. Stupebant nonnulli qui Genium Imperatoris nôrant in iram proni, & amicissimos interdum à conspectu difflantis, tot annis illum tenore eodem cum extero, sine nota sequioris sensûs conversatum. Stupuerint & illi, eundem quoque tenorem agendi, quem servabat iste, passione & affectu, non in partes unquam distractum: quod elogium Patri Rex publicæ illius laudationi, quam suo loco dabimus, inseruit.

Quotiescunque Regiam Pater ingrediebatur, apparitores ac milites, imò obvij quique, assurgere, & Patronum quisque suum advenisse, lætari est visus: Quod si in Regia moram trahebat: nihil referre ajebant: quoniam quamdiu intus est, ad communem omnium nostrum utilitatem laborat. Præter alios tribunalium Præsides unus est, qui Palatio magnâ cum authoritate velut œconomus, præsidet: Hoc munus obtinebat veteranus, ejusdemmet officij apud Parentem Imperatoris dignitate functus. Hic aliquando Libellum supplicem obtulit, Regem præterea de varijs admonens. Superfedere verbis jussit Rex: habere se Magistrum suum, inquiens, qui ea omnia, & meliora suggereret (Patrem Adamum innuebat) cæteros ab hoc onere se velle excusa-

178 *Initia Expeditionis Christ. ad Chinenſ.*
cuſatos : Tum iſte : & illum , inquit , audire o-
ptimum ; alios etiam interdum nil vetat. At
iterum Rex : Vos , inquit , ut plurimum ina-
nam gloriam quæritis , quaſi Regem manu du-
cere poſſetis : Non ſic ille , imò in ipſius libel-
lis , cor & intentio ſcribentis ita clarè relucet,
ut mihi quoties eos lego , ferè lachrymas eli-
ciant. Cæterum quàm accuratus in negotijs
iſte Princeps eſſe cœperit , minimè barbarus ,
vel hinc collige ; quòd libellos ejuſmodi admo-
nitorios in particulari ſcrinio aſſervare ſolitus,
quacunq; pergebat , unà deferendos , ſemper
miſerit. Nec inde mirum poſt meſes , imò
annos , ubi crederes oblivioni commiſſa exo-
leviſſe monita , repente prodiſſe in lucem , atq;
executioni mandata revixiſſe.

CAPUT XV.

*Rex ſingulari benevolentia proſequitur P. Ada-
mum Schall.*

QUæ ſequuntur admirationem ſuperant:
& vel in Europa exaggerationem pro-
mererentur. Peregrinum hominem, ſo-
lâ probitatis commendatione, inter præſtantif-
ſimos ſelectiſſimòſque duorum Imperiorum
Proceres, quorum iſti civilitate, illi victorijs, ac
felici-